

УДК 342.951

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ІЗ ЗЕМЛЕВЛАСНИКАМИ ТА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАЧАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Т. М. Чикун

здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ПР-33,
навчально-науковий інститут права
Науковий керівник – к.ю.н., доцент О. М. Швець

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті визначено правові засади отримання безоплатної правової допомоги землевласниками та землекористувачами. Встановлено правові проблеми землевласників та землекористувачів і проведено їх порівняльний аналіз в контексті «до війни – воєнний стан». Визначено та охарактеризовано механізм взаємодії землевласників та землекористувачів з системою безоплатної правової допомоги. Ключові слова: безоплатна правова допомога, землевласники та землекористувачі, система БПД, правопросвітництво.

The article defines the legal basis for obtaining free legal assistance by landowners and land users. The legal problems of landowners and land users were established and their comparative analysis was carried out in the context of "before the war – martial law". The mechanism of interaction of landowners and land users with the system of free legal aid is defined and characterized.

Keywords: free legal aid, landowner, land user, system of free legal aid, legal education.

Питання розвитку земельних правовідносин у 2022–2023 р. є достатньо складним. Війна створює перед Україною та її громадянами виклики та проблеми, які нині, переважно, є більш нагальними та важливими ніж земельні питання. При цьому земля завжди буде важливим питанням для українського народу. Тому існує скепсис та страх громадян до змін, пов'язаних з земельним законодавством.

Одним із механізмів вирішення правових питань та проблем землевласників та землекористувачів є система надання безоплатної правової допомоги (БПД), яка в Україні є достатньо прогресивною і на світовому рівні визнається однією з найкращих.

Особливості функціонування системи БПД досліджувалися достатньо значною кількістю науковців. Серед них, зокрема, Бандурка О. М., Битяк Ю. П., Данилевська Ю. О., Колодій А. М., Макєєва О. М., Перович З. З, Скакун О. Ф., Цмось У. О., Шемшушенко Ю. С. та інші. Не залишилися поза увагою науковців і особливості надання правової допомоги в умовах воєнного стану. Окремі питання функціонування системи БПД досліджувалися Бреусом С., Литвином О. Л., Міщук І. В.

Не зважаючи на наявність наукових досліджень у сфері БПД, правові проблеми землевласників та землекористувачів в контексті надання безоплатної правової допомоги залишаються поза увагою. У нашому випадку інформацію для дослідження було взято з нормативно-правових актів, сайтів міських, селищних, сільських рад, статей із ЗМІ та з офіційного сайту БПД.

Метою нашого дослідження є виявлення проблем у сфері отримання доступної правової допомоги землевласниками та землекористувачами у взаємозв'язку із режимом воєнного стану. Для досягнення поставленої мети нами мають бути вирішені наступні завдання: визначення правових засад отримання безоплатної правової допомоги землевласниками та землекористувачами; виявлення та порівняльний аналіз правових проблем землевласників та землекористувачів в контексті «до війни – воєнний стан»; встановлення та аналіз механізму взаємодії землевласників та землекористувачів із системою безоплатної правової допомоги, визначення її ефективності.

Відповідно до Закону «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога – правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1]. Право на безоплатну первинну правову допомогу гарантоване Конституцією України. Його може реалізувати будь-яка людина: громадянин, іноземець чи навіть особа без громадянства. Для землевласників, окрім стандартної консультації, роз'яснень з правових питань, це також можливість отримати – консультацію та підготовку проектів договорів користування земельними ділянками (оренда, суборенда, земельний сервітут, емфітевзис, суперфіцій) [1].

Якщо говорити про безоплатну вторинну правову допомогу, то вона, відповідно до закону, надається лише певним категоріям осіб, до якої також належать і власники земельних ділянок, що проживають у сільській місцевості. Такі люди можуть очікувати на послуги, які стосуються здійснення представництва власних інтересів в судах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та складання документів процесуального характеру. Тобто одним словом – землевласники, що проживають в селах та селищах можуть очікувати на всебічну безкоштовну правову допомогу від держави.

Серед питань, які найчастіше цікавили в довоєнний час землевласників, можна виділити ті, що стосуються:

- порядку виділення земельної ділянки для ведення ОСГ;
- внесення змін до договору оренди земельної ділянки;
- усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою;
- присвоєння земельній ділянці кадастрового номеру;
- оформлення права власності на земельну ділянку в порядку спадкування [2].

Нині ж цей список дещо змінився. За 9 місяців 2022 року до контактного центру системи безоплатної правової допомоги надійшло понад 1,2 тис. телефонних звернень від громадян щодо надання правових консультацій та роз'яснень щодо земельних питань. Вони здебільшого стосувались:

- спорів між сусідами щодо меж земельних ділянок;
- питання користування земельною ділянкою (оренда, сервітут, емфітевзис, суперфіцій);
- оформлення права власності на земельну ділянку (пай);
- приватизації земельних ділянок під час воєнного стану;
- набуття та відчуження земельної ділянки (паю): договір купівлі-продажу, дарування, тощо) [3].

До центрів БПД є багато можливостей звернутись як особисто, прийшовши в місцевий центр, так і подзвонивши по телефону або зв'язавшись за допомогою телеграм-боту.

Задля спрощення доступу до безоплатної правової допомоги, зокрема для осіб, які проживають у сільській місцевості, місцеві центри утворюють та забезпечують роботу мережі дистанційних пунктів доступу до БПД. Загалом по всій території України налічується понад 2500 таких віддалених точок доступу до БПД. Звісно, під час війни роботу тих з

мобільних центрів, чий осередок роботи знаходиться біля чи на окупованих територіях, було призупинено через небезпеку, але попри всі незгоди там, де безпечно – праця продовжується.

Колосальна частина роботи БПД – це право-просвітницька галузь. Багато мешканців віддалених сіл не знають свої права та нюанси їх реалізації. Не має і розуміння, куди звертатися у разі виникнення проблем та які існують механізми захисту прав.

Звернувшись до сайту БПД, ми змогли знайти цікаву статистику щодо опитування клієнтів, в якій вказано, що найгірше землевласники та землекористувачі були обізнані щодо питань купівлі-продажу землі, оподаткування при спадкуванні та розірвання й продовження договору оренди. Майже чверть землевласників та землекористувачів мають потребу в інформації щодо певних аспектів земельного законодавства. Питання, що найбільше цікавлять землевласників та землекористувачів, включають купівлю та продаж землі, оформлення документів на земельну ділянку та приватизацію ділянок [4].

Саме тому центри БПД регулярно проводять масу тренінгів, конференцій, пресурів, різного роду консультацій та соціологічних опитувань. Для того, щоб не поширювалась хибна інформація, працівники БПД напряму часто взаємодіють з журналістами та ЗМІ. На таких зустрічах відбувається висвітлення ключових аспектів, особливостей спадкування, укладання та внесення змін до договорів оренди, припинення договірних відносин, оподаткування тощо, що допомагає формувати суспільство з високою правовою культурою [5].

Утім це лише один формат право-просвітницьких заходів. Відповідно до визначених актуальних тем фахівці системи БПД розробляють право-просвітницькі заходи у форматі вуличних інформувань, право-просвітницьких лекцій, інформаційних заходів, навчально-консультативних заходів для органів місцевого самоврядування тощо. На самому сайті БПД є окремі розділи для відео, буклетів, статей, пов'язаних з земельним питанням, що також полегшує інформування населення, зокрема молоді, яка звикла працювати саме з вебресурсами.

Таким чином, підсумовуючи все вищезгадане, можна дійсно зрозуміти, що взаємодія між БПД і землевласниками є надзвичайно тісною та здебільшого продуктивною. Для землекористувачів центр безоплатної правової допомоги надає повноцінний пакет первинної та вторинної (для тих, що проживають в сільській місцевості) правової допомоги. Окрім цього, центри всіма силами намагаються протистояти проблемі юридичної неграмотності серед населення, застосовуючи різні методи та впливи.

Погоджуємося, що проведене дослідження не претендує на вирішення всіх аспектів обраної проблеми. Отже, перспектива подальшого дослідження може бути спрямована на більш детальний розгляд ефективності мобільних центрів БПД в умовах воєнного стану.

1. Про безоплатну правову допомогу : Закон України № 2238-IX від 02.06.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n80> (дата звернення: 24.02.2023).
2. На Кіровоградщині відбувся пресур «Надання безоплатної правової допомоги у сфері земельних відносин», Добровільчеське бюро правової допомоги. URL: <https://dobra-rada.gov.ua/bpd/print:page,1,2017-na-krovogradschin-vdbuvsvya-prestur-nadannya-bezoplatnoyi-pravovoyi-dopomogi-u-sferi-zemelnih-vdnosin.html> (дата звернення: 24.02.2023).
3. Відповіді на земельні запитання – за телефоном 0 800 213 103, сайт Безоплатної правової допомоги. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/vidpovidi-na-zemelni-zapytannya-za-telefonom-0-800-213-103/> (дата звернення: 24.02.2023).
4. 76% клієнтів системи БПД вважають, що зможуть захистити свої права як землевласника чи землекористувача – опитування, сайт Безоплатної правової допомоги : вебресурс, стаття, вебсайт. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/76-kliyentiv-systemy-bpd-vvazhayut-shho-zmozhut-zahystyty-svoyi-prava-yak-zemlevlasnyka-chy-zemlekorystuvacha-opytuvannya/> (дата звернення: 24.02.2023).
5. Захист прав на землю: безоплатна правова допомога власникам та орендарям земельних ділянок, Нововолинська міська рада. URL: <https://nov-rada.gov.ua/2021/12/16/zakhyst-prav-na-zemliu-bezoplatna-pravova-dopomoha-vlasnykam-ta-orendariam-zemelnykh-dilianok/> (дата звернення: 24.02.2023).